

Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.01
Західноукраїнського національного університету

ВІДГУК

опонента доктора економічних наук, професора,
професора кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національного
авіаційного університету

Сімахової Анастасії Олексіївни на дисертаційну роботу Бродовської Оксани
Григорівни на тему:

«Парадигма інклюзивної економіки в умовах глобальних дисбалансів»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство та міжнародні економічні
відносини

Актуальність теми. Для кожної країни світу актуальними є соціальні проблеми, коли деякі верстви населення стикаються з бар'єрами, які перешкоджають їм повною мірою брати участь у політичному, економічному та соціальному житті. Ці люди можуть бути усунені не лише через правові системи, ринки праці, а й через дискримінаційні чи стигматизаційні погляди, переконання чи уявлення. Невигідне становище часто залежить від статі, віку, місця проживання, професії, раси, етнічного походження, релігії, статусу громадянства, інвалідності, а також сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (SOGI) тощо. Така соціальна несправедливість позбавляє людей гідності, безпеки та можливості жити краще. Якщо не усунути основні причини структурного відчуження та дискримінації, буде складно підтримувати стале інклюзивне зростання й швидке скорочення бідності.

Пандемія COVID-19 привернула увагу до глибоко вкорінених системних нерівностей. Оскільки COVID-19 дотепер спричинює широкомасштабні наслідки по всьому світу, важливо розуміти диференційований і посилений вплив пандемії на найбільш маргіналізовані верстви населення, у т. ч. жінок,

людей з особливими потребами, безробітну молодь, сексуальні та гендерні меншини, людей похилого віку, корінні народи, етнічні й расові меншини. Наприклад, багато людей з особливими потребами мають проблеми зі здоров'ям, які роблять їх особливо вразливими до серйозних симптомів COVID-19. Внаслідок карантину та посилення стресу в домогосподарствах зріс рівень домашнього насильства, через яке постраждали жінки та діти. У деяких контекстах групи, які історично стикалися з бар'єрами в доступі до систем охорони здоров'я через дискримінацію за етнічними чи расовими ознаками, мали вищі показники смертності, ніж інші групи, і відчували труднощі з доступом до інформації про пандемію, доступом до справедливого догляду та до вакцин.

Важливість проблематики дослідження підтверджується тим, що дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету: «Національна концепція екобезпеки суспільства та інклюзія циркулярної економіки в умовах пандемії» (державний реєстраційний номер 0121U109485); «Домінанти управлінського обліку в умовах диджиталізації для забезпечення економічної безпеки України у воєнний та післявоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0123U101580), «Сучасні мейнстріми глобального розвитку: економічні, екологічні, соціальні та військові» (Наказ ЗУНУ №384 від 30.11.2022 року); «Цивілізаційні виміри глобальних трансформацій і гео економічні пріоритети України» (державний реєстраційний номер 0114U001079), «Концепція відбудови та зеленої реконструкції України» (державний реєстраційний номер 0124U000003).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи О.Г. Бродовської дало змогу констатувати обґрунтованість, логічність та достовірність наукових результатів. Вони базуються на постулатах економічної науки, застосуванні методологічного інструментарію та аналітичному оцінюванні статистичного матеріалу. Критичне опрацювання значного обсягу наукової літератури сприяло визначенню

дискусійних і недостатньо досліджених аспектів теми роботи й формуванню власного напрямку наукового дослідження. Інформаційною базою дослідження були дані Організації економічного співробітництва та розвитку, Світового банку, Світової організації торгівлі, Міжнародного валютного фонду, Конференції ООН з торгівлі та розвитку, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Євростату, Всесвітнього економічного форуму, центру інклюзивного зростання «Mastercard», Глобального саміту з інклюзивного зростання, Організації «Global Impact Investing Network», Центру інклюзивної економіки, Рейтингової організації «S&O», USAID (Агентство США з міжнародного розвитку), матеріали аналітичних оглядів та періодичних видань, монографії вітчизняних і зарубіжних учених тощо; аналітичні розрахунки здобувачки.

Здобувачкою чітко визначено мету та завдання дослідження, обґрунтовано теоретичні й методологічні підходи для їхнього досягнення. При цьому у дисертації використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, серед яких методи теоретичного узагальнення, систематизації, аналогії й аргументації, статистичного аналізу, синтезу, індукції, дедукції, групування, порівняння, формалізації та вимірювання, математичного моделювання, оптимізації тощо.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації підтверджується апробацією отриманих результатів на науково-практичних конференціях і публікаціями за тематикою дисертації у вітчизняних фахових і міжнародних наукових виданнях. Висновки є логічно аргументованим підсумком виконаної роботи і повною мірою відображають основні положення проведеного дослідження.

Результатами вирішення задекларованих у роботі завдань є обґрунтуванні парадигми інклюзивної економіки як домінуючої в умовах глобальних дисбалансів та розроблення на цій основі моделі та дорожньої карти її реалізації в Україні. Так, до вагомого наукового доробку здобувачки можна віднести розроблений інтегральний показник як один з елементів оцінювання динаміки інклюзивного розвитку. В процесі емпіричної перевірки ідентифіковано країни

за значеннями інтегрального показника, систематизовано за групами та виявлено серед них лідерів (с. 124–141).

Грунтовним і всебічним є проведене у розділах 3 та 4 дослідження показників інклюзивної економіки для формування глобальної матриці найбільших та найменших абсолютних ланцюгових інклюзивних трансформацій та проаналізовані глобальні дисбаланси та їх вплив на інклюзивну економіку.

Необхідно також підкреслити вагомість аналізу О. Г. Бродовської щодо інституційних засад розвитку інклюзивної економіки в Україні, які дають змогу оцінити реальний стан забезпечення та реалізації інклюзивної політики в Україні (с. 333–344).

Доцільно відзначити розроблену авторкою у параграфі 5.3 Модель інклюзивної економіки України в умовах сучасних глобальних дисбалансів, яка детально описує необхідні фази її імплементації в Україні, відображаючи необхідні для цього базиси (с. 351).

На нашу думку, вагомим та обґрунтованим результатом дослідження є запропонована авторкою дорожня карта реалізації моделі інклюзивної економіки в Україні, що містить необхідні кроки та ключові напрями її реалізації (с. 355–356).

В цілому тему дослідження розкрито, поставлені завдання вирішено, а отримані результати характеризуються науковою новизною.

Наукова і практична значимість одержаних результатів. До найбільш вагомих результатів, що розкривають особистий внесок авторки в розробленні досліджуваної проблеми та характеризують наукову новизну дослідження, можна віднести такі:

– обґрунтовано концептуальні положення сучасної парадигми інклюзивної економіки, яка реалізується на основі базових концепцій горизонтальної та вертикальної справедливості, передбачає рівний доступ населення до ресурсів та справедливого розподілу доходів, що ускладнює це в умовах глобальних дисбалансів, які породжують системні виклики, серед яких виокремлено структурні форми відчуження власності, порушення суспільного договору,

збільшення нерівномірності у розподілі багатства та прогалини у можливостях (с. 18–44, 77-92);

– визначено структуру факторного простору з чотирма категоріями показників (екологічні; економічні; соціальної рівності; умов проживання), яка забезпечує урахування глобальних викликів, в тому числі й таких як пандемія, зміни клімату, військові конфлікти (с. 95-109);

– запропоновано інтегральний показник як один з елементів оцінювання динаміки інклюзивного розвитку. В процесі емпіричної перевірки ідентифіковано країни за значеннями інтегрального показника, систематизовано за групами та виявлено серед них лідерів: Канада, Швейцарія, Німеччина, Австралія та Нідерланди (інтегральний показник вище 0,7), Великобританія, Південна Корея, США, Франція, Італія та Іспанія (0,5- 0,7), Польща, Японія, Туреччина, Бразилія, Мексика та Китай (0,3-0,5), Індонезія, Україна, Саудівська Аравія та Індія (0-0,3). Запропонований інтегральний показник дозволяє адекватно оцінити стан інклюзивного розвитку країн та використовувати цей аналіз для вироблення реалістичної інклюзивної стратегії (с. 124–141);

– запропоновано теоретико-методологічний конструкт інклюзивної економіки через формулювання гіпотез та тестування її факторного простору із виокремленням таких чинників як рівність і соціальна справедливість; соціальна інфраструктура; підтримка малого підприємництва; навчання та професійна підготовка; участь громадян; інфраструктура та доступ до ринків; сталість і екологія (с. 44-77);

– розвинуті наукові підходи до оцінювання інклюзивної економіки у просторовому/часовому вимірах за допомогою індикаторів моніторингу та виявлення основних тенденцій: так, визначено проблемні сфери для країн світу щодо досягнення інклюзивності з акцентом на гендерну проблематику, соціальну та фінансову забезпеченість, екологічну стійкість, розкрито регіональні відмінності (с. 145-183);

– теоретико-організаційні підходи до імплементації моделі інклюзивної економіки в Україні, визначені передумови для цього, дало змогу сформулювати

матрицю показників інклюзивної економіки, оцінити стан організаційного базису та інституційного забезпечення реалізації цієї моделі, і на цій основі запропонувати поетапні практичні кроки щодо забезпечення стійкості, відновлення та економічної інклюзії України (с. 346–355).

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні в дисертації теоретичних та методологічних основ імплементації моделі інклюзивної економіки, науково-методичних підходів і прикладних рекомендацій, що можуть бути використані центральними і регіональними органами державної влади та місцевого самоврядування для розробки і реалізації «дорожньої карти» інклюзивної економіки в Україні, державної економічної політики та визначення стратегічних пріоритетів соціально-економічного й розвитку України. Окремі положення та пропозиції використані у діяльності Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики (довідка № 231016-3 від 16.10.2023 р.); Департаментом економіки Київської обласної військової адміністрації (довідка № 638/24/01/2023 від 24.10.2023 р.); Київською обласною радою VIII скликання (довідка № 2285/03 від 24.10.2023 р.); Хмельницькою обласною військовою адміністрацією (довідка № 101/02-44-8521/2023 від 19.10.2023 р.); Кам'янець-Подільською районною радою Хмельницької області (довідка № 217/01-27 від 18.10.2023 р.); Товариством з обмеженою відповідальністю «Фінансова Компанія Абсолют фінанс» (довідка № 48/200923 від 20.09.2023 р.); ТОВ ФК «МАГНАТ» (довідка № 274/180923 від 18.09.2023 р.); ТОВ «Фінансова компанія «А Фінанс» (довідка № 23/09/15/1 від 23.09.2023 р.); Західноукраїнським національним університетом (довідка № 126-31/1916 від 12.09.2023 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 31 наукову працю, у тому числі: 1 одноосібну монографію, 1 публікацію у колективній монографії, 19 статей – у наукових фахових виданнях України (у тому числі 5 статей – у виданнях, що внесені до реєстру міжнародної наукометричної бази Scopus та Web of Science), 1 стаття – у науковому

періодичному виданні іншої держави та 11 праць, де додатково відображено наукові результати дисертації. Загальний обсяг опублікованих автором наукових праць – 47 д. а. Результати аналізу публікацій здобувача вказують на повноту викладу основних положень дисертаційної роботи.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації. Дисертаційна робота Бродовської Оксани Григорівни на тему: «Парадигма інклюзивної економіки в умовах глобальних дисбалансів» відповідає принципам академічної доброчесності. В докторській дисертації та наукових працях, які відображають її результати, відсутній академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації. Використані наукові тексти, ідеї, розробки, наукові результати й матеріали інших авторів супроводжуються посиланням на цих авторів чи на джерело опублікування.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційного дослідження. Високо оцінюючи змістовність та значимість для науки і практики представленої до захисту дисертаційної роботи, необхідно зупинитись на окремих недоліках і дискусійних положеннях, які потребують додаткового уточнення чи аргументації.

1. Здобувачка вдало та глибоко здійснює оцінку показників інклюзивної економіки в контексті аналізу парадигми інклюзивної економіки (с. 145–183). На наш погляд, варто було б детальніше показати виникаючі взаємозв'язки та тенденції пропонованих інклюзивних трансформацій.

2. Одним з вагомих наукових результатів дисертаційного дослідження є розробка інтегрального показника інклюзивної економіки країн та визначення динаміки розвитку інклюзивної економіки країн за обсягом ВВП на основі інтегрального показника (с. 129-132). В цьому контексті було б добре якби авторка відобразила таку динаміку розвитку інтегрального показника і на основі інших факторних показників, не лише ВВП.

3. Зважаючи на значимість позиціонування глобальних кліматичних криз та кліматичної міграції (с. 260-282) та безумовну її актуальність, варто було б глибше та детальніше показати взаємозв'язок між переміщенням та формуванням сучасної інклюзивної політики.

4. При дослідженні підходів до стійких ланцюгів вартості (с.184-216) дисертації авторкою вказано на важливість інклюзивних економічних політик і практик, але не надано конкретних висновків чи рекомендацій щодо їх впровадження. Наприклад, твердження про те, що «компанії прагнуть підвищити стійкість своїх ланцюгів постачання» залишаються без конкретних прикладів або рекомендацій щодо того, як саме це можна зробити. Було б корисно додати більш детальні рекомендації для урядів та бізнесу щодо впровадження інклюзивних економічних стратегій, а також конкретні приклади успішного впровадження таких стратегій у різних країнах або компаніях.

5. У таблиці 1.4. здобувачка наводить фактори, за якими визначаються можливості та загрози зовнішнього середовища, які впливають на розвиток інклюзивної економіки (с. 47), проте поза увагою залишаються соціальні фактори (рівень освіти, охорони здоров'я, доходи домогосподарств тощо), що, безумовно, впливають на інклюзивну економіку.

Утім, висловлені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи і можуть бути основою для наукової дискусії та продовження авторкою наукових досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок. Дисертація Бродовської Оксани Григорівни на тему: «Парадигма інклюзивної економіки в умовах глобальних дисбалансів» є завершеним, цілісним, самостійним, актуальним науковим дослідженням, результати якого мають обґрунтовану наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення. Винесені на захист нові науково обґрунтовані положення, висновки та рекомендації вирішують важливу науково-прикладну проблему – обґрунтування парадигми інклюзивної економіки як домінантної в умовах глобальних дисбалансів та розроблення на цій основі моделі та дорожньої карти її реалізації в Україні. Одержані наукові результати повною мірою відображені у публікаціях автора. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Висловлені у відгуку зауваження не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Результати досліджень, за якими О. Г. Бродовська захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, в її докторській дисертації не використовувались. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство та міжнародні економічні відносини.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота «Парадигма інклюзивної економіки в умовах глобальних дисбалансів» за актуальністю, змістом, обсягом досліджень, науковою новизною та практичним значенням отриманих результатів відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її авторка, Бродовська Оксана Григорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство та міжнародні економічні відносини.

Опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-аналітики
та цифрової економіки

Національного авіаційного університету

Анастасія СІМАХОВА

Анастасія СІМАХОВА

Підпис гр.

з а с в і д ч у ю

Вчений секретар

Національного авіаційного університету

М. Мельничий